

The Relationship between Operating Cash Flows Opacity and Tax Avoidance with an Emphasis on Agency Costs in the Capital Market of Iran

Davar Madani Khanghah¹
Eisa Mokarram²

Detailed abstract

1. Introduction:

Nowadays in our turbulent environment, many investors emphasize the importance of profit transparency and lack of information or uncertainty about it has become a major problem in financial markets. Cash flow is one of the important and essential resources in every business unit and users' economic decisions are mainly made based on it. Investors and creditors- the main providers of the company's financial resources – use profit and cash flows as a criterion to show business unit's capability to pay dividends and fulfill obligations in the future. Regarding to the technical uncertainties of accrual accounting, cash information facilities and the accounting standards board's belief representing that cash flow information being beneficial for decisionmakers, the cash flow statement provides important information related to amounts, reasons and time intervals between profit and receipt and cash payments. Also, investors use information related to cash flows to predict the risk of falling stock prices, which is very important in decision making. In developing countries like Iran, tax revenues are of particular importance after oil revenues. On the other hand, the combination of tax revenues differs from one country to another due to economic, cultural and historical factors. However according to the researches, the tendency to collect tax revenue among developing countries are less than industrial ones. Taxes are considered the most important source to finance government's expenditure, additionally government plays an underlying role in economic development by levying taxes, collecting and directing them towards making investments. In this case that the government is relying to tax revenues to implement its

1. PhD in Accounting, Senior Tax Auditor, Ardabil Province Tax Administration, (Corresponding Author), Davar-madani136489@chmail.ir, 09142900179

2 .Master's Degree in Public Administration, Senior Tax Auditor, General Administration of Tax Affairs of Ardabil Province, EisaMokarram@chmail.ir, 09143588256

huge economic plans in a comprehensively and completely manner, Tax avoidance leads to reduce these resources and limits the achievement of macroeconomy goals. Tax avoidance is defined as the legal usage of tax system to one's own advantages to reduce the amount of tax that payable by means that are within in the law. Tax avoidance related to illegal activity that decreases government's revenue which expected to finance infrastructure, welfare and public services. As a result, tax avoidance is going to become one of the governments' main concern, therefore addressing to tax avoidance outcomes can be the most important discussion around researches in this field. According to the recent studies in this field, tax avoidance is considered as an economic phenomenon that is different among the companies by given their managers' behavioral characteristics as well as agency issues. Tax avoidance amounts can cover weak financing and lack of liquidity and reduce financing through cash and debt. One of the most important features of stock companies is separation of their ownership from management. This enables managers to have exclusive access to parts of the information and also prepare and provide information such as financial information. Therefore it motivates managers to manipulate information for their own advantages or others disadvantages. Such contradictions are analyzed by a theory which is known as agency theory. The existence of an agency relationship requires the creation of agency costs. In other words, the higher agency costs in a company, the higher the intensity of the conflict of interest in that company. With the formation of the agency relationship, the beneficiary must bear agency costs in order to align the profit of others with their own or to minimize the effects of conflict of the interests. The manager who is at the core of this conflict of interest, tries to reduce agency costs by providing company's financial information. but due to management authority and the need to monitor the performance of the manager, independent and expert judgment of the auditor is made.

2. Methodology:

This research aims to review the relationships between lack of transparency of operating cash flows and tax avoidance with an emphasis on agency costs. This post -event research is practical and in terms of inference method, it considers as a descriptive and analytical research. Statistical population of this research are companies accepted in Tehran Stock Exchange from year 2015

to 2022. Due to the large size of the statistical population and the existence of some heterogeneity among the members of the population, there are some requirements to select sample population such as: having been admitted to the stock exchange for at least one year; having a financial year ends on march 20; no change in financial year; not belonging to investment companies; holding and mediation and not having a trading stop more than three months. In this research 145 companies were selected as a sample population. The library method was used to compile the literature and background of the research. Also, research data is collected from financial statements of companies, new software and from related sites. Excel and Eviews version 11 were used to calculate and prepare the data and information required for the research as well as their analysis. In this research independent, dependent and adjustment variables are lack of transparency of operating cash flows, tax avoidance, agency costs respectively. Also there are several control variables as follow: financial leverage, company life, asset growth, liquidity, fixed assets ratio.

3. Research findings:

The findings showed that there is a negative and significant relationship between the lack of transparency of operating cash flows and tax avoidance. Also, agency costs have a negative and significant effect on the relationship between the lack of transparency of operating cash flows and tax avoidance.

4. Conclusion:

According to the findings, it can be concluded that in companies with higher agency costs, the negative effect of the lack of transparency of operating cash flows on tax avoidance is intensified. Finally, it is recommended that tax affairs administration pay special attention to the transparency of operating cash flow in order to adopt optimal policies in the field of influencing the financing of companies, and also due to the mentioned negative effects above, tax administration must consider it during tax file investigation.

Key Words: Operating Cash Flows Opacity, Tax Avoidance, Emphasis on Agency Costs

ارتباط بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی با تأکید بر هزینه‌های نمایندگی در بازار سرمایه ایران

داور مدنی خانقاه^۱

عیسی مکرّم^۲

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی ارتباط بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی با تأکید بر هزینه‌های نمایندگی می‌باشد. نمونه مورد مطالعه شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (۱۴۵ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۴۰۱) بوده است. برای تدوین ادبیات و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای و جمع‌آوری داده‌های پژوهش از صورت‌های مالی شرکت‌ها و نرم‌افزارهای ره‌آورد نوین و از سایت‌های مرتبط بهره گرفته شده است. به منظور انجام محاسبات و آماده نمودن داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز پژوهش و همچنین تحلیل آن‌ها، از نرم‌افزارهای Excel و EViews نسخه ۱۱ استفاده شده است. در این پژوهش، عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی تحت عنوان متغیرهای مستقل، اجتناب مالیاتی به عنوان متغیرهای وابسته و هزینه‌های نمایندگی به عنوان متغیرهای تعدیلی در نظر گرفته شده‌اند؛ همچنین متغیرهای کنترلی اهرم مالی، عمر شرکت، رشد دارایی‌ها، نقدینگی، نسبت دارایی‌های ثابت در نظر گرفته شده‌اند. نتایج نشان داد بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی معنادار وجود دارد. همچنین هزینه‌های نمایندگی رابطه منفی بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی تشدید می‌کند.

واژه‌های کلیدی: عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی، اجتناب مالیاتی، هزینه‌های نمایندگی

تاریخ دریافت همایش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۸، تاریخ دریافت فصلنامه: ۱۴۰۲/۱۲/۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

۱. دکتری رشته حسابداری، حسابرس ارشد مالیاتی، اداره کل امور مالیاتی استان اردبیل، (نویسنده مسئول)، Davarmadani136489@chmail.ir

۲. فوق لیسانس رشته مدیریت دولتی، حسابرس ارشد مالیاتی، اداره کل امور مالیاتی استان اردبیل، Eisamokarram@chmail.ir

مقدمه

در محیط پرتلاطم امروزی، بسیاری از سرمایه‌گذاران بر اهمیت شفاف‌سازی سود تأکید می‌کنند و فقدان اطلاعات و یا عدم اطمینان درباره آن به یک مشکل اساسی در بازارهای مالی تبدیل شده است. جریان‌های نقدی از منابع مهم و اساسی در هر واحد تجاری به شمار می‌رود و بسیاری از تصمیم‌های اقتصادی استفاده‌کنندگان بر اساس آن انجام می‌شود سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان به عنوان تأمین‌کنندگان اصلی منابع مالی شرکت از سود و جریان‌های نقدی به عنوان معیاری از توانایی واحد تجاری در پرداخت سود سهام و ایفای تعهدات در آینده استفاده می‌کنند با توجه به ابهامات فنی حسابداری تعهدی و امکانات اطلاعاتی نقدی و اینکه هیأت استانداردهای حسابداری به مفید بودن اطلاعات جریان‌های نقدی برای تصمیم‌گیرندگان نیز اعتقاد دارد، صورت جریان وجوه نقد می‌تواند اطلاعات مهمی در خصوص مقادیر، دلایل و فواصل زمانی میان سود و دریافت و پرداخت وجه نقد فراهم آورد. همچنین، سرمایه‌گذاران از اطلاعات مربوط به جریان‌های نقدی برای پیش‌بینی خطر سقوط قیمت سهام که در تصمیم‌گیری اهمیت بسزایی دارد، استفاده می‌کنند (Rasaian & Qafari, 2012).

پیش‌بینی جریان نقدی امر مهمی می‌باشد که در بسیاری از تصمیمات اقتصادی مورد نیاز است. زیرا جریان‌های نقدی نقش مهمی را تقریباً در تمامی تصمیم‌گیری‌های گروه‌هایی مانند تحلیل‌گران اوراق بهادار، اعتباردهندگان و مدیران بازی می‌کنند. اینان علاقه دارند که جریان‌های نقدی آتی شرکت را ارزیابی کرده و به واسطه آن به یک شاخص واضح و روشن از جریان‌های نقدی شرکت در آینده دست یابند. جریان‌های نقدی مبنای پرداخت سود سهام، بهره و بازپرداخت بدهی می‌باشد و توانایی یک شرکت در پرداخت سود سهام از توانایی‌اش در ایجاد جریان نقدی منتج می‌شود (Kodadad & et al., 2013).

در کشورهای در حال توسعه مثل ایران درآمدهای مالیاتی پس از درآمدهای نفتی از اهمیت خاصی برخوردارند. از طرف دیگر ترکیب درآمدهای مالیاتی به علت عوامل اقتصادی، فرهنگی و تاریخی از یک کشور به کشور دیگر متفاوت است، هرچند بر اساس تحقیقات به عمل آمده، کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای صنعتی در امر وصول مالیات از تزلزل بیش‌تری برخوردارند. مالیات عمده‌ترین منبع تأمین‌کننده مخارج دولت است علاوه بر آن دولت با اخذ مالیات و جمع‌آوری و هدایت آن در جهت انجام سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در واقع نقشی زیربنایی را در توسعه اقتصادی ایفاء می‌کند. در این حالت که دولت به منبع مهم درآمدهای مالیاتی چشم دوخته تا بتواند طرح‌های عظیم اقتصادی خود را به نحو جامع و کامل اجرا کند، اجتناب مالیاتی منجر به کاهش این منابع و ایجاد محدودیت در دستیابی به اهداف کلان می‌گردد (Rashidi & Mohammadirad, 2020).

اجتناب از مالیات رفتاری قانونی است، یعنی عوامل اقتصادی با استفاده از روزه‌های قانون مالیات و بازبینی در تصمیمات اقتصادی خود تلاش می‌کنند تا بدهی مالیاتی خود را کاهش دهند. پرداخت مالیات سبب خروج

جریان‌های نقدی شرکت می‌شود. به همین منظور سرمایه‌گذاری در برنامه‌های مالیاتی همیشه در کانون توجه مدیران شرکت‌ها بوده است. این برنامه‌ها می‌تواند دامنه‌ای از سیاست‌های محافظه کارانه مالیاتی مانند هموارسازی سود تا سیاست‌های متهورانه مالیاتی همچون راهبردهای اجتناب از پرداخت مالیات را پوشش دهد. سیاست‌های متهورانه مالیاتی اغلب با هزینه‌ها و منافع همراه است. یکی از این منافع افزایش در ارزش شرکت است؛ ولی از طرف دیگر ورود به سیاست‌های پرهیز از پرداخت مالیات و اجتناب مالیاتی می‌تواند خط قرمز میزبان مالیاتی باشد که نهایتاً ممکن است منجر به کاهش اعتبار مدیران و کاهش ارزش سهام شرکت شود (Chen & et al., 2010). اجتناب از پرداخت مالیات به عنوان استفاده قانونی از نظام مالیاتی برای منافع شخصی، برای کاهش میزان مالیات قابل پرداخت به وسیله ابزارهایی که در خود قانون است، تعریف می‌شود. اجتناب از پرداخت مالیات، به فعالیت غیر قانونی که موجب کاهش درآمدهای دولت که برای امور زیربنایی و خدمات رفاهی و عمومی نیاز است، مربوط می‌شود (Otusanya, 2011). در نتیجه اجتناب از پرداخت مالیات، در حال تبدیل شدن به نگرانی اصلی دولت‌هاست (Gravile, 2009). تصور نتایج اجتناب از پرداخت مالیات، می‌تواند مهم‌ترین بحث در تحقیق‌های پیرامون این موضوع باشد.

مطالعات اخیر در این حوزه، اجتناب مالیاتی را پدیده‌ای اقتصادی لحاظ نموده‌اند که این پدیده اقتصادی در بین شرکت‌ها، با توجه به ویژگی‌های رفتاری مدیران آن‌ها و همچنین مسأله نمایندگی، متفاوت است (Taheri & Jalili, 2023). اجتناب مالیاتی می‌تواند مبلغ ارزشمندی برای ضعف تأمین مالی و کمبود نقدینگی باشد و تأمین مالی را از طریق بدهی و وجه نقد کاهش دهد (Dodkanlavi & Sadigi, 2021).

از مهمترین ویژگی‌های شرکت‌های سهامی تفکیک مالکیت از مدیریت آن‌هاست. بر این اساس برای مدیران امکان دسترسی انحصاری به بخشی از اطلاعات و نیز تهیه و ارائه اطلاعاتی همچون اطلاعات مالی بوجود آمده است. این ویژگی این امکان و انگیزه را برای مدیران به وجود می‌آورد تا در جهت منافع خود و در تضاد با منافع سایر گروه‌ها اطلاعات را دستکاری کنند. یکی از نظریه‌هایی که به تجزیه و تحلیل چنین تضادهایی می‌پردازد، نظریه نمایندگی است (Paul & et al., 2010). وجود رابطه نمایندگی متضمن ایجاد هزینه‌های نمایندگی است. به عبارت دیگر هرچه هزینه‌های نمایندگی در یک شرکت افزایش یابد، نشان دهنده افزایش شدت تضاد منافع در آن شرکت است (Jensen & Meckling, 1976). با شکل‌گیری رابطه نمایندگی، افراد ذینفع جهت همسو ساختن منافع سایرین با خود یا به حداقل رساندن آثار ناشی از تضاد منافع باید متحمل هزینه‌های نمایندگی شوند. مدیر که در کانون این تضاد منافع قرار دارد، با ارائه اطلاعات مالی شرکت سعی می‌کند تا هزینه‌های نمایندگی را کاهش دهد. اما به علت اختیارات مدیریت و نیاز به نظارت عملکرد مدیر، قضاوت کارشناسانه حسابرس مستقل مطرح می‌شود (Gul & Tsui, 1998).

با توجه به مطالب فوق‌الذکر این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال است که ارتباط بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی با تأکید بر هزینه‌های نمایندگی چگونه است؟

مبانی نظری

امروزه یکی از مباحث چالش برانگیز و قابل تأمل در جوامع مختلف، بحث توسعه اقتصادی است به گونه‌ای که تحقق آن به یکی از اهداف اصلی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان اقتصادی تبدیل شده است در این میان یکی از راهکارهای اساسی رشد و توسعه اقتصادی توجه به تجهیز منابع سرمایه‌ای از طریق بازارهای مالی و بورس اوراق بهادار است از طرفی تخصیص منابع در بازار سرمایه مستلزم وجود اطلاعات به موقع و قابل اتکا می‌باشد. انتخاب الگویی مؤثر برای ارائه هرچه بهتر اطلاعات و اعمال این اطلاعات در مدل تصمیم‌گیری فعالان بازار موضوعی است که در چند سال اخیر توجه بسیاری را در کشورهای پیشرفته به خود جلب کرده است و موجب ارائه مقالات بسیاری در این زمینه شده است.

وجوه نقد از منابع مهم و حیاتی هر واحد اقتصادی است و ایجاد توازن بین وجوه نقد موجود و نیازهای نقدی یکی از مهم‌ترین عوامل سیاست اقتصادی و تداوم فعالیت آن‌هاست و در بسیاری از تصمیمات مالی، مدل‌های ارزیابی اوراق بهادار، روش‌های ارزیابی طرح‌های سرمایه‌ای و برخی تجزیه و تحلیل‌های سنتی و جدید مدیریت مالی جریان‌های نقدی نقشی محوری دارند به این ترتیب از دید درون‌سازمانی، توانایی پیش‌بینی نتایج فعالیت‌های آتی، خصوصاً جریان‌های نقدی، اداره امور را در کاراترین شکل خود ممکن می‌سازد و به اتخاذ تصمیمات بهینه عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی منجر می‌شود. از طرف دیگر بسیاری از تصمیمات استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی نیز مبتنی بر اطلاعات جریان‌های نقدی آتی است (Sgafi & Mohammadi, 2012).

مالیات به عنوان اصلی‌ترین ابزار کسب درآمد برای دولت‌ها جهت رسیدن به اهداف اقتصادی و اجتماعی مطرح است. گسترش و تنوع فعالیت‌های اقتصادی و همچنین نقش فزاینده دولت‌ها در ایجاد و گسترش خدمات عمومی، تأمین اجتماعی و گسترش تعهدات دولت در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی و تلاش در جهت تحقق رشد اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد، پرداخت و دریافت مالیات را به مسأله‌ای مهم و مؤثر تبدیل نموده است. در هر کشوری مالیات به عنوان یکی از ابزارهای اصلی دولت در اقتصاد، نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند به گونه‌ای که امروز در کشورهای صنعتی، بهبود و توسعه کارایی و اثربخشی اظهار مالیات مؤدیان و مطالبه آن توسط کارشناسان امور مالیاتی، ضمن رعایت اصل عدالت مالیاتی، از اهمیت زیادی برخوردار گردیده است (Khoshbakht & et al., 2022).

در اکثر کشورها، بخش عمده‌ای از منابع درآمدی دولت از طریق مالیات تأمین می‌شود. سهم از کل درآمدهای

عمومی در میان کشورها متفاوت است. در این میان، اجتناب مالیاتی^۱ و فرار مالیاتی^۲ در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورها همواره از آنچه که برآورد شده است، کمتر باشد. بنابراین، از جمله موضوعات بسیار مهم که در حال حاضر در اکثر تحقیق‌ها مورد توجه است، بحث اجتناب و فرار مالیاتی و عوامل مؤثر بر آن و نتایجی است که از آن حاصل می‌شود. از دیدگاه نظری، منظور از اجتناب مالیاتی، تلاش در جهت کاهش مالیات‌های پرداختی است (Hanlon & et al., 2010).

پیشینه تحقیق

یوسف‌زاده و همکاران در پژوهشی به بررسی اثرگذاری توانایی مدیریت بر رابطه بین عدم اطمینان محیطی و اجتناب مالیاتی پرداختند. هدف از این پژوهش بررسی اثرگذاری توانایی مدیریت بر رابطه بین عدم اطمینان محیطی و اجتناب مالیاتی می‌باشد. در همین راستا نمونه‌ای مشتمل بر ۱۳۰ شرکت پذیرفته در بورس اوراق بهادار طی بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۹۹ انتخاب و آزمون شده است. این پژوهش با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج آزمون‌ها حاکی از آن است که توانایی مدیریتی بر رابطه بین عدم اطمینان محیطی و اجتناب از پرداخت مالیات تأثیر تعدیلی ندارد. نتایج پژوهش نیز نشان می‌دهد که در مواجهه با محیط‌های بی‌ثبات، مدیران توانمندتر با افق دید بلندمدت، تصمیمات بلندمدت‌تری می‌گیرند و استراتژی‌های بهتری را برای سازگاری با محیط اتخاذ می‌کنند. پس فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات کمتری دارند (Yosefzadeh & et al., 2021).

ستایش و ابراهیمی در پژوهشی رابطه جانشینی میزان استفاده از اهرم مالی در ساختار سرمایه و اجتناب مالیاتی بررسی کردند. هدف این پژوهش بررسی رابطه جانشینی میزان استفاده از اهرم مالی در ساختار سرمایه و اجتناب مالیاتی است. بدین منظور از نمونه‌ای شامل ۱۰۲۶ مشاهده استفاده شده است. روش آماری مورد استفاده جهت آزمون فرضیه‌های مطرح شده در این پژوهش، روش داده‌های ترکیبی است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول بیانگر رابطه منفی و معنادار میزان استفاده از اهرم مالی و اجتناب مالیاتی است که بیانگر اثر جانشینی اهرم مالی است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم نیز بیانگر این است که تأثیر متغیر تعدیل کننده هزینه اهرم مالی بر رابطه بین میزان استفاده از اهرم مالی و اجتناب مالیاتی معنادار می‌باشد (Setayesh & Ebrahimi, 2020). محمدی و عنبری در پژوهشی اثر تعدیل کنندگی کیفیت حسابرسی و تحلیل‌گران مالی بر خوانایی گزارشگری مالی و هزینه‌های نمایندگی را بررسی کردند. برای این منظور، با استفاده از روش حذف سیستماتیک، تعداد ۱۴۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره ۱۳۹۶ - ۱۳۹۰ به عنوان نمونه انتخاب شد. نتایج حاصل از

1. Avoidance Tax

2. Evasion Tax

برآورد با روش پانل پویا، نشان داد که شرکت‌ها با تجربه خوانایی گزارش مالی بهتر، هزینه‌های نمایندگی را کاهش می‌دهند و ارتباط منفی بین خوانایی و هزینه‌های نمایندگی در شرکت‌هایی با کیفیت حسابداری بالاتر، کیفیت کنترل داخلی یا پوشش تحلیل‌گران، بیشتر بیان می‌شود (Mohammadi & Anbari, 2020).

قادرزاده و علوی در پژوهشی اجتناب مالیاتی: مسئولیت اجتماعی و نقش تعدیل‌گر مالکیت خانوادگی را بررسی کردند. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، ۷۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار گرفت. جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش از رگرسیون چندمتغیره با الگوی داده‌های ترکیبی استفاده شد. یافته‌ها همسو با نظریه ذینفعان نتایج نشان داد مسئولیت اجتماعی شرکتی با اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری دارد. همچنین مالکیت خانوادگی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و اجتناب مالیاتی را تعدیل نمی‌کند (Qaderzade & Alavi, 2020).

نوروزی و همکاران در پژوهشی به بررسی نقش تعدیلی حاکمیت شرکتی بر رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی پرداختند. بر این اساس، پژوهش حاضر با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری به بررسی رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی با هزینه نمایندگی شرکت با توجه به نقش تعدیل‌کنندگی حاکمیت شرکتی پرداخته است. بدین منظور، از سه شاخص فلش، گانینگ فوگ و طول متن برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی استفاده شد. نمونه آماری پژوهش نیز شامل ۱۱۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ است. در نهایت، یافته‌های پژوهش نشان داد خوانایی گزارشگری مالی موجب کاهش هزینه نمایندگی در شرکت می‌گردد. علاوه بر این، حاکمیت شرکتی رابطه منفی خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی را تشدید می‌کند (Norozi & et al., 2020).

ترک‌زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی محتوای اطلاعاتی سود و تأثیر اجتناب مالیاتی بر آن را مورد بررسی قرار داد. هدف این تحقیق مطالعه اجتناب مالیاتی و ارتباط آن با محتوای اطلاعاتی سود است. اگرچه اغلب استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی مبلغ سود گزارش شده را مورد توجه قرار می‌دهند اما بسیاری از آن‌ها از محتوای اطلاعاتی آن غافل‌اند. محتوای اطلاعاتی سود، معیاری است که بر میزان فایده و تأثیرگذاری سود گزارش شده بر تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی دلالت دارد و دارای مفهومی متفاوت با مبلغ سود گزارش شده است. به نظر می‌رسد یکی از عواملی که این محتوای اطلاعاتی سود را تحت تأثیر قرار می‌دهد برنامه مالیاتی شرکت باشد. از فواید مورد انتظار ناشی از برنامه مالیاتی شرکت تأثیر مثبت روی سود بعد از مالیات و افزایش ارزش شرکت است، این در حالی است که اجتناب مالیاتی می‌تواند سرمایه‌گذاران را در مورد عملکرد شرکت دچار ابهام کرده و سودمندی سود گزارش شده را کاهش دهد (Torkzadeh, 2019).

شمس و همکاران پژوهشی با عنوان آیا اجتناب مالیاتی شرکت‌ها باعث منفعت طلبی (ایجاد امپراتوری) مدیریتی

می‌شود؟ را انجام دادند. در این مطالعه با استفاده از ۳۵۰۶۰ مورد از مشاهدات سالانه شرکت‌های ایالات متحده (US) برای دوره ۱۹۹۱-۲۰۱۵ بررسی شدند. نتایج نشان داد، مشکلات نمایندگی در شرکت‌هایی ایجاد می‌شود که از استراتژی‌های اجتناب مالیاتی استفاده می‌کنند که به نوبه خود، رانت خواهی مدیریتی را از طریق تهور در رشد و انباشت دارایی‌ها تسهیل می‌کند. علاوه بر این، رابطه اجتناب مالیاتی شرکت با منفعت طلبی مدیریتی در شرکت‌هایی با حاکمیت ضعیف، مکانیسم‌های نظارت ضعیف، قدرت بیشتر مدیر ارشد اجرایی (مدیرعامل) و عملکرد ضعیف مسئولیت اجتماعی شرکتی (CSR) آشکارتر است. همچنین اجتناب مالیاتی با انگیزه منفعت طلبی منجر به کاهش ارزش شرکت می‌شود (Shams & at al., 2022).

کاسا در پژوهشی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی مالیات دهندگان (مؤدیان مالیاتی): شواهدی از مالیات دهندگان شرکت‌های خرد، کوچک و بزرگ شهر ولدیا را بررسی کرد. برای انجام این مطالعه، از داده‌های اولیه و ثانویه استفاده شده است. از میان ۴۹۷۹ نفر از جمعیت هدف، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و ساده، ۳۷۰ پاسخ دهنده انتخاب شدند. برای بررسی کیفیت داده‌ها، تجزیه و تحلیل عامل اکتشافی (EFA) برای اندازه‌گیری متغیرها انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که رابطه بین متغیرهای مستقل مطالعه با متغیر وابسته مثبت و از نظر آماری معنادار است. تجزیه و تحلیل رگرسیون همچنین نشان داد که عدالت مالیاتی، دانش مالیاتی و تعهدات اخلاقی به طور معناداری فرار مالیاتی مؤدیان مالیاتی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و حفظ تعهدات اخلاقی و هنجارهای ذهنی از نظر آماری به طور معناداری، فرار مالیاتی، را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد (Kassa, 2021). جیانگ و خاسا به موضوع فرار مالیاتی، حساسی با حافظه و انتخاب سبد سهام پرداختند. در این مطالعه، ویژگی حافظه حساسی‌های مالیاتی را بررسی کردند تا مشکل فرار مالیاتی را از منظر انتخاب سبد سهام بررسی شود. نتایج نشان داد که ویژگی حافظه، دارایی مؤثر کارگزار را در دارایی پر ریسک تغییر نمی‌دهد و تأثیرات آن در فرار مالیاتی و مالیات بر مصرف با ریسک‌پذیری کارگزار تعیین می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود که دولت باید با ترجیحات ریسک خود با کارگزاران متفاوت رفتار کند و پارامترهای مربوط به حساسی را با دقت تنظیم کند تا از هزینه‌های عمومی غیرضروری جلوگیری کند (Jiang & Xiao, 2021).

کمه و همکاران به موضوع روحیه مالیاتی و فرار مالیاتی بین‌المللی پرداختند. روحیه مالیاتی پایین با فرار مالیاتی داخلی همراه است. شواهدی از جریان‌های سرمایه‌فرا مرزی وجود دارد که برای فرار از مالیات در کشورهای دارای سطح پایین روحیه مالیاتی طراحی شده است. این پژوهش با استفاده از جریان‌های سرمایه‌گذاری پرتفوی خارجی (FPI) از ۱۳۸ کشور مبدأ به ۲۱ کشور OECD و شاخص روحیه مالیاتی از سازمان (WVS) نشان داد که افراد در کشورهایی که روحیه مالیاتی کم دارند از طریق پناهگاه‌های مالیاتی، فرار مالیاتی انجام می‌دهند. این امر به آن‌ها اجازه می‌دهد از تفاضل مالیات‌های اعمال شده برای سرمایه‌گذاران خارجی در مقابل سرمایه‌گذاران داخلی

بهره‌مند شوند (Kemme & et al., 2020).

چن و همکاران در پژوهشی با موضوع نقدشوندگی سهام و اجتناب مالیاتی با نمونه ۳۴۲۲۱ سال - شرکت بین سال‌های ۱۹۹۳ الی ۲۰۱۰ پرداختند. نتایج نشان داد که تأثیر نقدشوندگی سهام بر اجتناب مالیاتی از لحاظ آماری معنادار است و هرچه نقدشوندگی سهام بالاتر باشد اجتناب مالیاتی کمتر وجود خواهد داشت (Chen & et al., 2019).

مدل تحقیق و روش برآورد

این پژوهش از جهت هدف از نوع کاربردی است، از جهت روش استنتاج توصیفی - تحلیلی و از جهت نوع طرح پژوهش از نوع پژوهش‌ها پس رویدادی است.

جامعه آماری این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۴ لغایت ۱۴۰۱ می‌باشد. به علت گستردگی حجم جامعه آماری و وجود برخی ناهمگونی میان اعضای جامعه، شرایطی از جمله گذشتن حداقل یک سال از پذیرفته شده در بورس، داشتن سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ماه، نداشتن تغییر در سال مالی، عدم تعلق به شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ و واسطه‌گری، تعدات دفعات سهام بالا و نداشتن توقف معاملاتی بیش از سه ماه برای انتخاب نمونه آماری در نظر گرفته شد که نمونه آماری به تعداد ۱۴۵ شرکت برای این تحقیق انتخاب شدند.

داده‌های این پژوهش از بانک‌های اطلاعاتی رسمی بورس اوراق بهادار تهران، تدبیر پرداز و ره‌آورد نوین استخراج گردیده و برای پردازش داده‌ها از نرم‌افزارهای Eviews نسخه ۱۱ و Excel بهره‌برداری شده است. در این مطالعه از آزمون‌های اقتصادسنجی برای بررسی و آزمون داده‌های آماری و از رگرسیون چندمتغیره برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است. در ادامه به نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش پرداخته می‌شود:

متغیر مستقل: عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی (OCFO)

با پیروی از پژوهش چانگ و همکاران عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی از طریق پسماند مدل زیر بدست می‌آید (Chang & et al., 2014):

$$CFO_t/TA_{t-1} = \lambda_0 + \lambda_1(1/TA_{t-1}) + \lambda_2(SALE_t/TA_{t-1}) + \lambda_3(\Delta SALE_t/TA_{t-1}) + \varepsilon$$

هر چه قدر پسماند این مدل مثبت‌تر باشد، میزان بالا بودن عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی را نشان می‌دهد.

متغیر وابسته: اجتناب مالیاتی (TA)

الگوی مورد استفاده برای عملیاتی کردن اجتناب مالیاتی، الگوی معرفی شده توسط مهرانی و سیدی می‌باشد که به صورت ذیل می‌باشد (Mehrani & Seyyedi, 2013):

اجتناب مالیاتی = نرخ قانونی مالیات - نرخ واقعی

نرخ واقعی مالیات شرکت از تقسیم هزینه مالیات بر عملکرد بر درآمد قبل از کسر مالیات به دست می‌آید و همچنین نرخ قانونی مالیات نیز برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ۲۲/۵ درصد می‌باشد.

متغیر تعدیلی: هزینه‌های نمایندگی (AC)

هزینه نمایندگی یک نوع از هزینه‌های داخلی شرکت است که باید به یک نماینده (عامل) به نیابت از مدیر پرداخت شود. هزینه‌های نمایندگی از مسائلی نظیر تضاد منافع بین سهام داران و مدیریت ناشی می‌شود. شاخص هزینه نمایندگی یک متغیر مجازی است که بر مبنای شاخص جریان نقد آزاد (FCF) و ارتباط متقابل آن‌ها با فرصت رشد (Q) (توبین) اندازه‌گیری می‌شود ($FCF * Q$)، در واقع شرکت‌هایی که دارای FCF بالا و Q توبین کم هستند، جز شرکت‌های با هزینه‌های نمایندگی بالا طبقه‌بندی می‌شوند؛ بنابراین یک بار برای Q توبین حد میانه را حساب می‌کنیم و یک بار هم برای FCF، سپس سال-شرکت‌هایی که Q توبین آن‌ها زیر میانه و جریان نقد آزاد آن‌ها بالای میانه باشد، آن‌ها را به عنوان شرکت‌های دارای هزینه‌های نمایندگی معرفی می‌کنیم و به آن‌ها عدد ۱ و به بقیه عدد صفر را اختصاص می‌دهیم. نسبت Q توبین آماره‌ای است که می‌تواند به منزله نماینده ارزش شرکت، برای سرمایه‌گذاران تلقی شود (Namazi & Zeratgar, 2009). نسبت کیو توبین به شرح زیر محاسبه می‌شود:

ارزش دفتری کل دارایی‌ها در پایان سال / ارزش دفتری بدهی‌های بلندمدت و کوتاه مدت در پایان سال = کیو توبین

جریانهای نقد آزاد: برای تعیین جریانهای نقد آزاد واحد تجاری، از مدل لن و پلسن استفاده شده است (Len & Pulsen, 1989). بر اساس مدل مذکور، جریانهای نقد آزاد به شرح زیر محاسبه می‌شود:

$$FCFit = (INCit - TAXit - INTEXPit - COMDIVi) / Asset_{it-1}$$

INCit سود عملیاتی قبل از کسر هزینه استهلاک، TAXit کل مالیات بر درآمد شرکت، INTEXPit هزینه بهره، COMDIVi سود سهام پرداختی و $Asset_{it-1}$ جمع دارایی‌های اول دوره می‌باشد.

متغیرهای کنترلی:

اهرم مالی (متغیر کنترلی) (Lev): این متغیر از تقسیم جمع بدهی‌ها بر جمع دارایی‌ها بدست می‌آید.
عمر شرکت (متغیر کنترلی) (AGE): این متغیر از لگاریتم تعداد سال‌های تأسیس شرکت بدست می‌آید.

رشد دارایی‌ها (AssetG): این متغیر برابر است با جمع دارایی‌های سال جاری منهای سال قبل تقسیم بر دارایی‌های سال قبل.

نقدینگی (CR): این متغیر از تقسیم دارایی جاری بر بدهی جاری بدست می‌آید.

نسبت دارایی‌های ثابت (Capex): این متغیر از تقسیم دارایی ثابت بر جمع دارایی‌ها بدست می‌آید.

داده‌ها و نتایج پژوهش

الف) آمار توصیفی

نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱) - نتایج آمار توصیفی

نام متغیر (نماد)	میانگین	میان	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	حداقل	حداکثر
اجتناب مالیاتی (TA)	۰.۱۱۲	۰.۱۰۸	۰.۰۹۲	-۰.۴۸۸	۳.۰۰۱	-۰.۱۹۰	۰.۲۲۵
عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی (OCFO)	۰.۰۰۱	-۰.۰۲۱	۰.۱۹۷	۰.۹۸۴	۲.۶۵۹	-۰.۴۹۸	۰.۷۹۶
اهرم مالی (LEV)	۰.۵۳۶	۰.۵۳۴	۰.۲۱۳	۰.۲۷۷	۳.۹۴۰	۰.۰۳۱	۱.۸۲۴
عمر شرکت (AGE)	۳.۶۶۷	۳.۷۳۸	۰.۳۵۵	-۰.۶۵۶	۲.۷۷۶	۲.۴۸۵	۴.۲۴۸
رشد دارایی‌ها (Asset G)	۰.۳۵۹	۰.۲۰۳	۰.۵۸۵	۴.۲۴۵	۲۸.۱۰۰	-۰.۲۹۸	۴.۸۹۵
نقدینگی (CR)	۱.۷۵۲	۱.۴۱۰	۱.۳۹۴	۴.۵۲۳	۳۱.۴۲۱	۰.۲۶۲	۱۳.۰۳۲
نسبت دارایی‌های ثابت (Capex)	۰.۲۶۱	۰.۲۱۸	۰.۱۸۱	۰.۸۸۱	۳.۲۰۹	۰.۰۱۸	۰.۸۷۰

نام متغیر کیفی	شرح گروه بندی	فراوانی
هزینه‌های نمایندگی	شرکت‌های دارای هزینه نمایندگی (۱)	۱۹۵
	شرکت‌های فاقد هزینه نمایندگی (۰)	۹۶۵
		۱۶/۸ درصد
		۸۳/۲ درصد

منبع: یافته‌های پژوهش

ب) آزمون نرمال بودن توزیع متغیرها

برای آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون جارک برا (J-B) استفاده شده و نتایج در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲) - نتایج آزمون جارک - برا

نام متغیر	نماد	مقدار آماره	.Prob
اجتناب مالیاتی	(TA)	۸.۰۶۱	۰.۱۲۱
عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی	(OCFO)	۹.۱۷۹	۰.۱۰۲
اهرم مالی	(LEV)	۵۷.۵۸۶	۰.۰۰۰
عمر شرکت	(AGE)	۸.۵۰۹	۰.۱۱۰
رشد دارایی‌ها	(Asset G)	۳۳۵.۶۱۶	۰.۰۰۰
نقدینگی	(CR)	۴۹۷.۷۱۱	۰.۰۰۰
نسبت دارایی‌های ثابت	(Capex)	۱۵۱.۹۹۷	۰.۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آماره آزمون جارک برا، برای متغیر وابسته مدل‌های پژوهش (اجتناب مالیاتی) بیبیشتر از سطح خطای مورد پذیرش است، بنابراین یافته‌ها نشان می‌دهد توزیع متغیر وابسته پژوهش از توزیع نرمال پیروی می‌کند. یافته‌های آزمون جارک برا همچنین نشان داد توزیع متغیرهای عدم شفافیت جریان‌های نقدی و لگاریتم طبیعی عمر شرکت نیز از توزیع نرمال پیروی می‌کنند.

ج) آزمون ریشه واحد (مانایی) متغیرها

در این پژوهش برای آزمون مانایی داده‌های ترکیبی از آزمون‌های لوین، لیم و چو، وایم، پسران و شین استفاده شده است. نتایج آزمون مانایی در جدول (۳) ارائه گردید.

جدول (۳) - نتایج آزمون مانایی

ایم، پسران و شین		لوین، لیم و چو		متغیر (نماد)
.Prob	آماره	.Prob	آماره	
۰.۰۳۲	-۲.۱۱۷	۰.۰۰۰	-۲۱.۹۵۸	اجتناب مالیاتی (TA)
۰.۰۲۹	-۲.۳۹۸	۰.۰۰۰	-۶.۹۵۵	عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی (OCFO)
۰.۰۰۰	-۳.۲۰۶	۰.۰۰۰	-۱۳.۶۸۶	اهرم مالی (LEV)
۰.۰۰۰	-۶۴۳.۲۲۱	۰.۰۰۰	-۷۹.۴۳۷	عمر شرکت (AGE)
۰.۰۰۰	-۴.۳۶۹	۰.۰۲۴	-۱.۹۷۱	رشد دارایی‌ها (Asset G)
۰.۰۰۰	-۳.۱۶۹	۰.۰۰۰	-۱۷.۷۵۵	نقدینگی (CR)
۰.۰۰۰	-۴.۰۲۷	۰.۰۰۰	-۵.۶۱۵	نسبت دارایی‌های ثابت (Capex)

منبع: یافته‌های پژوهش

یافته‌های آزمون‌های مانایی نشان داد کلیه متغیرهای کمی پژوهش از مانایی معنی‌داری در هر دو سطح آزمون برخوردار هستند.

د) آزمون فرضیه‌های پژوهش

در این پژوهش دو فرضیه در ادامه مورد بررسی و آزمون قرار می‌گیرد.

آزمون فرضیه اول

فرضیه اول: بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی رابطه وجود دارد.

$$TA_{i,t} = \alpha + \beta_1(OCFO_{i,t}) + \beta_2(LEV_{i,t}) + \beta_3(AGE_{i,t}) + \beta_4(AssetG_{i,t}) + \beta_5(CR_{i,t}) + \beta_6(Capex_{i,t}) + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۴) - نتایج آزمون فرضیه اول

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب Coefficient	آماره t	.Prob	آزمون همخطی (VIF)
عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی	$\beta 1$ (OCFO)	-۰.۰۴۱	-۳.۳۴۲	۰.۰۰۰	۱.۱۰۵
اهرم مالی	$\beta 2$ (LEV)	۰.۰۵۲	۲.۷۲۲	۰.۰۰۷	۱.۲۹۴
عمر شرکت	$\beta 3$ (AGE)	-۰.۰۰۲	-۰.۲۱۰	۰.۸۳۳	۱.۰۱۷
رشد دارایی‌ها	$\beta 4$ (AssetG)	۰.۰۰۵	۱.۱۸۰	۰.۲۳۸	۱.۰۷۸
تقلیدگی	$\beta 5$ (CR)	۰.۰۱۲	۶.۱۸۹	۰.۰۰۰	۱.۳۲۲
نسبت دارایی‌های ثابت	$\beta 6$ (Capex)	۰.۰۸۳	۵.۰۰۲	۰.۰۰۰	۱.۲۳۶
مقدار ثابت	C	۰.۰۴۵	۱.۳۲۱	۰.۱۸۷	-
آزمون F لیمر (چاو)				۲.۱۸۳	
سطح معنی داری (.Prob)				(۰.۰۳۳)	
آزمون H هاسمن				۱۵.۱۱۷	
سطح معنی داری (.Prob)				(۰.۰۱۹)	
آماره F				۴.۹۳۸	
سطح معنی داری (.Prob)				(۰.۰۰۰)	
آماره دوربین واتسون				۱.۹۴۱	
ضریب تعیین (R2)				۰.۳۵۳	
ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)				۰.۳۴۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش که در جدول (۴) ارائه شده است، مدل داده‌های تابلویی (Panel) برای برازش رگرسیون انتخاب شده است. همچنین برای اجرای مدل از مدل اثرات ثابت برای برازش رگرسیون استفاده شده است. آماره دوربین واتسون در دامنه قابل قبول (۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد، که نشان می‌دهد همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به اینکه در بررسی هم خطی بین متغیرهای وارد شده در مدل، مقادیر همگی زیر ۱۰ می‌باشند در نتیجه همخطی در مدل مشاهده نمی‌گردد. سطح معنی داری آماره F (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده و کل مدل رگرسیونی معنی دار است. با توجه به پایین بودن سطح احتمال (.Prob) آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب $\beta 1$ و علامت منفی ضریب متغیر، نتایج آزمون نشان می‌دهد، بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری وجود

دارد. بنابراین، نمی‌توان فرضیه اول پژوهش را در سطح اطمینان ۹۵٪ رد نمود. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد متغیرهای کنترلی اهرم مالی، نقدینگی و نسبت دارایی‌های ثابت ارتباط مثبت و معناداری با اجتناب مالیاتی شرکت‌ها دارند. سایر متغیرهای وارد شده در مدل ارتباط آماری معناداری با متغیر وابسته نداشته‌اند. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل و کنترلی وارد شده در مدل ۳/۳۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم: هزینه‌های نمایندگی بر رابطه بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی تأثیر معنادار دارد.

$$TA_{i,t} = \alpha + \beta_1(OCFO_{i,t}) + \beta_2(AC_{i,t}) + \beta_3(OCFO \times AC_{i,t}) + \beta_4(LEV_{i,t}) + \beta_5(AGE_{i,t}) + \beta_6(AssetG_{i,t}) + \beta_7(CR_{i,t}) + \beta_8(Capex) + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۵) - نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب Coefficient	آماره t	.Prob	آزمون همخطی (VIF)
عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی	β_1 (OCFO)	-۰.۰۵۲	-۳.۸۸۰	۰.۰۰۰	۱.۲۸۶
هزینه‌های نمایندگی	β_2 (AC)	-۰.۰۳۵	-۴.۷۶۴	۰.۰۰۰	۰.۰۱۹
تعاملی	β_3 (OCFO×AC)	-۰.۰۷۲	-۲.۲۰۳	۰.۰۲۸	۱.۱۸۳
اهرم مالی	β_4 (LEV)	۰.۰۴۶	۲.۳۷۰	۰.۰۱۸	۱.۳۰۰
عمر شرکت	β_5 (AGE)	-۰.۰۰۱	-۰.۱۵۵	۰.۸۷۷	۱.۰۱۸
رشد دارایی‌ها	β_6 (AssetG)	۰.۰۰۸	۱.۷۴۵	۰.۰۸۱	۱.۰۸۵
نقدینگی	β_7 (CR)	۰.۰۱۲	۵.۹۳۳	۰.۰۰۰	۱.۲۲۳
نسبت دارایی‌های ثابت	β_8 (Capex)	۰.۰۷۳	۴.۳۴۶	۰.۰۰۰	۱.۲۵۱
مقدار ثابت	C	۰.۰۵۵	۱.۶۲۰	۰.۱۰۵	-
آزمون F لیمر (چاو)				۲.۵۵۹	
سطح معنی داری (.Prob)				(۰.۰۱۳)	
آزمون H هاسمن				۱۸.۱۰۳	
سطح معنی داری (.Prob)				(۰.۰۱۱)	
آماره F				۵.۹۶۰	
سطح معنی داری (.Prob)				(۰.۰۰۰)	
آماره دوربین و واتسون				۱.۹۷۴	
ضریب تعیین (R2)				۰.۳۷۲	
ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)				۰.۳۶۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش که در جدول (۵) ارائه شده است، مدل داده‌های تابلویی (Panel) برای برازش رگرسیون انتخاب شده است. همچنین برای اجرای مدل از مدل اثرات ثابت برای برازش رگرسیون استفاده شده است. آماره دوربین واتسون در دامنه قابل قبول (۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد، که نشان می‌دهد همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به اینکه در بررسی هم خطی بین متغیرهای وارد شده در مدل، مقادیر همگی زیر ۱۰ می‌باشند در نتیجه همخطی در مدل مشاهده نمی‌گردد. سطح معنی‌داری آماره F (۰.۰۰۰) کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده و کل مدل رگرسیونی معنی‌دار است. با توجه به پایین بودن سطح احتمال (Prob.) آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_3 و علامت منفی ضریب متغیر، نتایج آزمون نشان می‌دهد، هزینه‌های نمایندگی بر رابطه بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی تأثیر منفی و معناداری دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت در شرکت‌هایی که از هزینه‌های نمایندگی بالاتری برخوردارند، تأثیر منفی عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی بر اجتناب مالیاتی تشدید می‌شود. بنابراین، نمی‌توان فرضیه دوم پژوهش را در سطح اطمینان ۹۵٪ رد نمود. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد متغیرهای کنترلی اهرم مالی، نقدینگی و نسبت دارایی‌های ثابت ارتباط مثبت و معناداری با اجتناب مالیاتی شرکت‌ها دارند. سایر متغیرهای وارد شده در مدل ارتباط آماری معناداری با متغیر وابسته نداشته‌اند. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل و کنترلی وارد شده در مدل ۳۷/۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

نتیجه‌گیری

امروزه یکی از مباحث چالش برانگیز و قابل تأمل در جوامع مختلف، بحث توسعه اقتصادی است به گونه‌ای که تحقق آن به یکی از اهداف اصلی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان اقتصادی تبدیل شده است در این میان یکی از راهکارهای اساسی رشد و توسعه اقتصادی توجه به تجهیز منابع سرمایه‌ای از طریق بازارهای مالی و بورس اوراق بهادار است از طرفی تخصیص منابع در بازار سرمایه مستلزم وجود اطلاعات به موقع و قابل اتکا می‌باشد. انتخاب الگویی مؤثر برای ارائه هرچه بهتر اطلاعات و اعمال این اطلاعات در مدل تصمیم‌گیری فعالان بازار موضوعی است که در چند سال اخیر توجه بسیاری را در کشورهای پیشرفته به خود جلب کرده است و موجب ارائه مقالات بسیاری در این زمینه شده است. اجتناب از مالیات رفتاری قانونی است، یعنی عوامل اقتصادی با استفاده از روزه‌های قانون مالیات و بازبینی در تصمیمات اقتصادی خود تلاش می‌کنند تا بدهی مالیاتی خود را کاهش دهند. پرداخت مالیات سبب خروج جریان‌های نقدی شرکت می‌شود. به همین منظور سرمایه‌گذاری در برنامه‌های مالیاتی همیشه در کانون توجه مدیران شرکت‌ها بوده است. این برنامه‌ها می‌تواند دامنه‌ای از سیاست‌های محافظه‌کارانه مالیاتی مانند هموارسازی سود تا سیاست‌های متهورانه مالیاتی همچون راهبردهای اجتناب از پرداخت مالیات را

پوشش دهد. سیاست‌های متهورانه مالیاتی اغلب با هزینه‌ها و منافی همراه است. یکی از این منافع افزایش در ارزش شرکت است؛ ولی از طرف دیگر ورود به سیاست‌های پرهیز از پرداخت مالیات و اجتناب مالیاتی می‌تواند خط قرمز ممیزان مالیاتی باشد که نهایتاً ممکن است منجر به کاهش اعتبار مدیران و کاهش ارزش سهام شرکت شود. از مهمترین ویژگی‌های شرکت‌های سهامی تفکیک مالکیت از مدیریت آن‌ها است. بر این اساس برای مدیران امکان دسترسی انحصاری به بخشی از اطلاعات و نیز تهیه و ارائه اطلاعاتی همچون اطلاعات مالی بوجود آمده است. این ویژگی این امکان و انگیزه را برای مدیران به وجود می‌آورد تا در جهت منافع خود و در تضاد با منافع سایر گروه‌ها اطلاعات را دستکاری کنند. یکی از نظریه‌هایی که به تجزیه و تحلیل چنین تضادهایی می‌پردازد، نظریه نمایندگی است. وجود رابطه نمایندگی متضمن ایجاد هزینه‌های نمایندگی است. به عبارت دیگر هرچه هزینه‌های نمایندگی در یک شرکت افزایش یابد، نشان دهنده افزایش شدت تضاد منافع در آن شرکت است.

نتایج نشان داد بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین هزینه‌های نمایندگی بر رابطه بین عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی و اجتناب مالیاتی تأثیر منفی و معناداری دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت در شرکت‌هایی که از هزینه‌های نمایندگی بالاتری برخوردارند، تأثیر منفی عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی بر اجتناب مالیاتی تشدید می‌شود. با در نظر گرفتن مبانی نظری، نتایج پژوهش حاضر نیز در این راستا می‌باشد.

در نهایت توصیه می‌شود سازمان امور مالیاتی کشور به شفافیت جریان نقدی عملیاتی جهت اتخاذ سیاست‌های بهینه در زمینه تأثیرگذار بر نحوه تأمین مالی شرکت‌ها توجه ویژه داشته باشند و با توجه به اینکه شرکت‌هایی که از هزینه‌های نمایندگی بالاتری برخوردارند، تأثیر منفی عدم شفافیت جریان‌های نقد عملیاتی بر اجتناب مالیاتی تشدید می‌شود، لذا در رسیدگی پرونده مالیاتی این مهم را مد نظر قرار دهند.

فهرست منابع

1. Chen, S. , Chen, X. , Cheng, Q. , Shevlin, T. (2010). Are Family Firms more Tax Aggressive than Non-family Firms? *Journal of Financial Economics*, 3(95), 41-61.
2. Chen, Y. , Ge, R. , Louis, H. , Zolotoy, L. (2019). Stock Liquidity and Corporate Tax Avoidance. *Review of Accounting Studies*, 1-32.
3. Do Xuan & Wu Zhong. Xin (2014). The Impact of Ownership Structure and Capital Structure on Financial Performance of Vietnamese Firms. *International Business Research*, Vol. 7, No. 2;2014.
4. Dudkanloi Milan, Jalal and Siddiqui, Rooh Elah. (2021). Investigating the Impact of Debt and Free Cash Flows on Tax Avoidance with an Emphasis on the Role of Institutional Ownership, *Research Journal of Taxation*, Volume 29, Number 52, pp. 131-152.
5. Gravile, J. G (2009). Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion. Congressional Research Service Report for US Congress.
6. Gul, Ferdinand A. , J. Tsui, Charles J. P. Chen. (1998). Agency Costs and Audit Pricing: Evidence on Discretionary Accruals, Working paper, City University of Hong Kong.
7. Hanlon, M. , and S. Heitzman. (2010). A Review of Tax Research. *Journal of Accounting and Economics*, 50 (2- 3): 127–178.
8. Kassa, E. T. (2021). Factors Influencing Taxpayers to Engage in Tax Evasion: Evidence From Woldia City Administration Micro, Small, and Large Enterprise Taxpayers. *Journal of innovation and entrepreneurship*, 10(1), 1-16.
9. Kemme, D. M. , Parikh, B. , & Steigner, T. (2020). Tax Morale and International Tax Evasion. *Journal of World Business*, 55(3), 101052
10. Khodadadi, Vali, Rashidi Baghi, Mohsen. Qurbani, Ramin and Kaviani, Maryam. (2012). The Effect of Ownership Structure on the Relationship Between Free Cash Flows and Optimal Use of Assets, *Scientific-Research Quarterly of Asset Management and Financial Provision*, First Year, First Issue, Serial Number (1).
11. Khoshbakht, Ismail. Taibi Naqdari, Amir Hossein and Zainali, Hadith. (2022). Religiosity, Accountants' Professional Ethics and Financial Reporting Frauds, *Financial Accounting and Audit Research*, Spring 2022, Volume 14, Number 53, pp. 223-253, [In Persian].

12. Ma, Y. , Jiang, H. , & Xiao, W. (2021). Tax evasion, Audits With Memory, and Portfolio Choice. *International Review of Economics & Finance*, 71, 896-909
13. Mehrani, Sasan and Sidi, Seyedjalal. (2012). Investigating the Relationship Between Tax Avoidance and Tax Evasion in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange, *Accounting and Audit Research*, No. 24, Winter 2019, pp. 1-26, [In Persian].
14. Mohammadi, Mohammad and Anbari, Hamza. (2021). The Moderating Effect of Audit Quality and Financial Analysts on the Readability of Financial Reporting and Agency Fees in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange, *Shabak Publication*, December 1400, Volume 4, Number 5, pp. 147-160, [In Persian].
15. Nowrozi, Mohammad. Azinfar, Kaveh. Abbasi, Ebrahim and Dadashi, Iman. (2021). Investigating the Moderating Role of Corporate Governance on the Relationship Between the Readability of Financial Reporting and Agency Fees, *Financial Management Strategy*, Summer 2021, Volume 9, Number 33, pp. 201-223, [In Persian].
16. Otusanya, O. J (2011). The Role of Multinational Companies in Tax Evasion and Tax Avoidance: The Case of Nigeria. *Critical Perspectives on Accounting*, 22(3), 316-332.
17. Qadirzadeh, Seyed Karim and Alavi, Seyed Mostafa. (2021). Tax Avoidance: Social Responsibility and the Moderating Role of Family Ownership, *Accounting knowledge*, autumn 2021, volume 12, number 3, pp. 11-128, [In Persian].
18. Rasaanian, Amiri and Ghaffari, Mohammadreza. (2012). An analysis on the Relationship Between Abnormal Stock Returns and the Information Content of Cash Flows, *Economic Journal*, July and August 2012, numbers 4 and 5, [In Persian].
19. Rashidi, Mohsen and Mohammadi Rad, Mehrshad. (2020). Examining Tax Avoidance Motives in Companies with State Shareholders Based on the Tenure of the CEO, *Tax Research Journal*, Volume 28, Number 45, pp. 37-57, [In Persian].
20. Saghafi, Ali and Mohammadi, Amir. (2011). Future Cash Flows, Abnormal Accruals and Bankruptcy Risk, *Journal of Financial Accounting Research*, No. 3, pp. 1-12, [In Persian].
21. Setayesh, Mohammad Hossein and Ebrahimi, Fahimi. (2021). Substitution Relationship of the Use of Financial Leverage in Capital Structure and Tax